

LEDARE

Ledare: I vägen för lärandet

PUBLICERAD 2011-04-19

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

I senaste numret av tidskriften Science beskriver de holländska forskarna Diederik Stapel och Siegwart Lindenbergs en intressant sidoeffekt av brist på ordning i en miljö. På en skräpig järnvägsstation bad forskarna 40 vita förbipasserande att sitta ner och fylla i en enkät om fördomar och stereotyper. På första stolen i en rad satt en mörkhyad person. Dagen efter gjordes samma enkät efter att järnvägsstationen städats upp. Då satte sig de svarande markant närmare sin mörkhyade medmänniska.

Med detta och flera liknande experiment belägger Stapel och Lindenbergs hur fördomar och diskriminering alstras av kaotiska miljöer, medan mer trygga och ordnade miljöer inbjuder till mänskliga möten.

Lindenbergs – tillsammans med två andra holländska forskare – publicerade för två år sedan resultaten från sex utomordentligt klipska fältexperiment (Science november 2008). Uppsatsen, med titeln ”The spreading of disorder”, visar på ett entydigt resultat: när en intellektuellt medveten norm inte gäller i praktiken, kommer ett stort antal individer att bryta mot normen – kasta skräp på gatan, själva ta en upphittad plånbok, stjäla en cykel vid behov. Än intressantare är att det sker en spridning av normbrotten. Om graffiti accepteras i en miljö, så ökar även cykelstölderna, etcetera.

Översatt till skolmiljön: om till synes mindre normbrott accepteras av en skollärover, kommer stöket att växa. Inte nog med det, en växande vana vid att det är okej att skräpa ned, att buffas och ligga på golvet i korridoren, att skrika och kasta mat i lunchmatsalen etcetera, leder över till att det också blir mer okej att komma för sent till lektioner, att hänga i skolbänken, att vara uppmärksam på vad läraren säger och att bilda gäng för att mobba kamrater.

Frågan om normer och ordning i en skola måste ses i sin fulla kontext. Ingriden och regler som kan se futtiga ut isolerat, kan vara av stor betydelse för att upprätthålla en normstruktur och vana som bidrar till trygghet och en god lärmiljö. När sådana vanor blir de normala – ”så beter vi oss här” – medför de inte något hårt skolklimat utan raka motsatsen, en glad, tillitsfull och öppen atmosfär som främjar kreativitet, en miljö där lärare kan undervisa och elever lära.

Den nya hjärnforskningen understöder vad de experimentellt inriktade beteendeforskarna belagt. Hjärnan hos särskilt pojkar fortsätter att utvecklas ända upp i 20-årsåldern. Särskilt två funktioner är dåligt utvecklade fram till dess: emotionell kontroll och omdöme. Pojkar i tonåren behöver i vissa avseenden en ”ställföreträdande hjärna” i form av mogna vuxna som upprätthåller en extra tydlig struktur i arbetsmiljön.

Hjärnforskningen visar också att arbetsminnet måste vara ostört för att fungera väl. Om det i en lärsituation kommer olika typer av impulser – instruktion från en lärare, samtidigt rop från två kamrater, skrik i korridoren, en papperstuss som kastas, en elev som anländer sent till lektionen, en musikspelare som plötsligt slås på – då kan inget lärande ske. Detsamma gäller om en elev sitter och är rädd för bråk eller hot under den kommande rasten. Den nedärvda överlevnadsinstinkten slår då till, hela kroppen mobiliseras mot den väntande faran; all inlärning upphör.

En stor del av inlärningen bör gå ut på att flytta kunnande från det aktiva arbetsminnet till det lagrade minnet (Martin Ingvar kallar det för hjärnans ”bibliotek”). Detta sker genom repetitiv träning av sådant som talsystemet 1–9, fram och tillbaka, i tidig ålder. Skriva och läsa mycket, tidigt, har samma effekt. När baskunskaper och basfärdigheter säkrats och tränas regelbundet, kan den aktiva hjärnan frigöras för högre liggande analysuppgifter – nästa stadium i en väl fungerande skolgång.

Forskare vid Chicago-universitetet visade i en studie för två år sedan att det hos ett begränsat antal ungdomar sker en aktivering av njutningscentra i hjärnan när de ser andra lida. Dessa individer saknar biologisk förmåga till empati, inlevelse i andras lidande. De blir gängledare och mobbningsledare. I studien, genomförd med magnetröntgen, ingick ett antal pojkar med aggressivt beteende i åldern 16–18 år (tidskriften Biological Psychology). Individer med denna egenskap måste aktivt stoppas.

Hela den nya, empiriskt grundade forskning jag här gett exempel på – från framstående socialpsykologer liksom från hjärn- och lärforskare som har fått nya forskningsinstrument – är fullständigt frånvarande, för att inte säga tabu, hos våra skolmyndigheter. De hämtar i stället all inspiration – och en stor del av sin personal – från pedagogikinstitutioner på svenska universitet som saknar vetenskaplig grund (något som är väl känt hos andra discipliner) och verkligt empiriskt intresse (som Maciej Zaremba visat). En halvsmält Rousseau ger föreställningsramen.

Det märkliga är att utbildningsminister Jan Björklund, som har en sundare grundsyn på skolan, tycks tro att en verklig återreformerings av den svenska skolan kan åstadkommas via starkare maktmedel och ökad prestige för samma pedagogikkultur som förstört skolan.

bergstrom_hans@hotmail.com

TEXT

Hans Bergström

